

ОД КАБИНЕТА ЧУДЕСА ДО ПРОШИРЕНЕ РЕАЛНОСТИ

ПОСЕБНЕ ЗБИРКЕ У КОНТЕКСТУ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНОГ
НАСЛЕЂА И КАО ПОДСТИЦАЈ КУЛТУРНОГ РАЗВОЈА,
УРЕДНИЦИ МАША МИЛОРАДОВИЋ, ДЕЈАН ВУКИЋЕВИЋ.
БЕОГРАД: НАРОДНА БИБЛИТЕКА СРБИЈЕ, 2019.

Оливера Недељковић

*Градска библиотека „Владислав Пећковић Дис”
Чачак*

УДК: 025.17(082)(049.32)
7.025(082)(049.32)

Седамдесета годишњица од оснивања Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије била је непосредан повод за одржавање међународне конференције *Посебне збирке у контексту заштите културног наслеђа и као подстицај културног развоја*. На овом веома значајном, и у стручној јавности високо оцењеном скупу, организованом од 2. до 4. октобра 2017. године, своје радове изложило је 111 учесника из Европе, Русије и САД. У складу са основним библиотечким начелима која се односе на чување прошлости и стварање будућности, учесници скупа су настојали да осветле најзначајнија питања која се односе на формирање, идентификацију, класификацију и описивање грађе коју посебне збирке садрже, да размотре вредносне аспекте, укажу на терминолошке недоумице, истакну методолошке проблеме и могућности њиховог превазилажења у времену убрзаног технолошког развоја, предоче подстицајна искуства стечена у области заштите, дигитализације и успостављања интерактивног односа са потенцијалним корисницима. Са циљем да широј културној заједници представи 56 радова (28 на српском и исто толико прилога на енглеском

језику) који су са различитих аспеката осветлили феномен посебних збирки, Народна библиотека Србије 2019. године је објавила вишеструко значајан и обиман зборник радова, који су уредили Маша Милорадовић и Дејан Вукићевић.

Усредсредивши пажњу на разнородну грађу која оповргава лаичко схватање да су у библиотекама похрањене искључиво књиге, тј. на колекције које су својеврсна *differentia specifica* међу библиотекама истог типа и које због своје уникатности, раритетности, садржајних, формалних и других специфичности у односу на опште библиотечке фондове захтевају издвојен и нарочито обезбеђен смештај и услове под којима се могу користити, аутори су у својим тематски разуђеним и систематски спроведеним истраживањима, указали на потребу да посебне збирке буду адекватније препознате као сегмент културног наслеђа са изузетним меморијским потенцијалом. Кључне речи из већине објављених радова упућују на неопходност сарадње и размене искустава међу библиотекарима из земље и иностранства, као и на нужност међуинституционалне повезаности библиотека са архивима, музејима, галеријама и другим установама, ради што ефикаснијег остварења добро усаглашених циљева. Једна од најчешће истицаних аспирација установа, чије су збирке представљене у овој публикацији, јесте омогућавање универзалне доступности и вишефункционалног коришћења раритетне грађе, која је све до преношења у дигитални облик и креирања виртуелних библиотека, била расположива само ужем, јасно профилисаном кругу корисника. Било да се баве генезом појединих збирки у баштинским институцијама чије су заједничке претече такозвани кабинети чудеса (Wunderkammern), било да представљају библиографске уникате или драгоцене садржаје библиотека целина које су јасан одраз афинитета и посвећености својих некадашњих власника, било да се баве рукописима изузетне културно-историјске и књижевне вредности или ручно цртаним мапама, ликовним делима, фотографијама и разгледницама као документима простора, времена и друштва, звучним записима као јединственим сведочанствима протеклих збивања, аудио-визуелном грађом на различитим носиоцима информација или тродимензионалним мултифункционалним предметима едукативне намене, прилози публиковани међу корицама овог зборника својеврсна су похвала колекционарима, легаторима и генерацијама библиотекара.

Прво, од седам тематски организованих поглавља, отвара текст Маше Милорадовић и Јелене Глишовић, библиотекара Народне библиотеке Србије, у коме је, након тумачења комплексног и широко обухватног појма *посебне збирке*, дијахронијски анализиран њихов статус у српској националној библиотеци, почев од каталогизације мапа, атласа, планова, рукописа и слика коју је обавио први српски *конштракшуални* библиотекар Филип Николић, до бројних значајних делатности које Одељење посеб-

них фондова обавља од свог званичног формирања до данас. Ендрју Смит (Andrew J. M. Smith, Emporia State University) иновације на плану заштите културног наслеђа у српским библиотекама сагледава са становишта стручњака богатог међународног искуства, користећи притом и запажања својих студената који су се непосредно упознали са овдашњом библиотечком праксом, различитом од оне из САД-а и Велике Британије. Следе прилози предавача по позиву: Влатка Лемић из Хрватског државног архива бавила се темом *Архиви и сарадња у дигиталном добу*, истичући нужност успостављања повезаности архива и сродних институција кроз пројекте чији се резултати огледају у примени похрањених докумената у свим сферама модерног живота и формирању *заједничкој културној њезажа*, а Бернард Феџ из Аустријске националне библиотеке (Bernhard Fetz, Austrian National Library, Vienna) испитује међузависност културне баштине, научног истраживања и начина њиховог представљања на подстицајним примерима из Музеја књижевности, оформљеног 2013. године на основу грађе тематски везане за аустријску књижевност од краја 18. века до данас. Уводно поглавље затвара рад Дејвида Хауела (David Howell, Bodleian Libraries, University of Oxford), посвећен технолошким иновацијама на плану хиперспектралног снимања у комбинацији са другим напредним и безбедним техникама раритетне, неретко палимпсестне грађе. Уз изузетне резултате на заштити и презентацији писаног наслеђа, захваљујући усавршеним техничким методама, истраживачи долазе до значајних открића на основу којих се врши прецизније датирање, атрибуција и подробна текстошка анализа драгоцене рукописне грађе.

Другу тематску целину, насловљену *Посебне збирке*, чини осамнаест радова посвећених колекцијама, које, превасходно због врсте и форме заступљене библиотечке грађе, али и њиховог огромног сазнајног потенцијала, представљају истински изазов за библиотекаре који су овом приликом настојали да што обухватније прикажу њихове садржаје и сегменте библиотечко-информационе делатности који се на њих односе. Рад Весне Александровић на веома занимљив начин представља пројекат којим је Народна библиотека Србије, уз помоћ непрофитне организације *The Association for Recorded Sound Collections*, из аналогног у дигитални облик пренела веома вредну колекцију уникатних аудио-снимака оперских представа извођених током две деценије на сцени Народног позоришта, коју је начинила Хуснија Куртовић, доајен српске акустике. Након свих фаза које су пројектом биле планиране, до тада јавности непознати снимци врхунских оперских извођача постали су доступни заинтересованим љубитељима опере и историчарима музике, чиме је остварен још један у низу важних подухвата на плану заштите и презентације звучног наслеђа. Начинима на које се прикупља, класификује, обрађује, валоризује и презентује грађа која чини музичко наслеђе Македоније, на примерима добре праксе ре-

ализованим у Националној и универзитетској библиотеци „Свети Климент Охридски“ у Скопљу, бави се Елени Новаковска (Eleni Novakovska, National and University Library “St. Clement of Ohrid”, Skopje). Рад Николе Петаковића посвећен је звучним часописима и њиховој продукцији у нашој земљи. Детаљно представљајући серијске публикације у овом формату које су обухваћене аудио-збирком Народне библиотеке Србије, аутор скреће пажњу на перспективе које се указују пред библиотекама као мултимедијалним центрима у којима постоје сви предуслови за креативно и квалитетно стварање аудио-садржаја. Употпуњавање завичајне збирке некњижне грађе и повезивање библиотеке са локалним медијима које је резултирало стварањем оригиналних аудио-визуелних форми, попут радо гледаних телевизијских серијала о прошлости Обреновца, предмет је рада библиотекара Иване Јаношевић из Библиотеке „Влада Аксентијевић“. Тамара Илић Олујић представила је Графичку збирку Националне и свеучилишне књижнице Загреб која од 1919. године активно сакупља, обрађује и омогућује корисницима да истражују цртеже, графичке мапе, разгледнице, екс либрисе, стрипове и плакате, указујући на могућности развоја својих збирки у дигиталном окружењу, док делтиолошку колекцију која даје посебну вредност Библиотеци целини Јована Давидовића, чији је легатор Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ у Чачку, представљају Оливера Недељковић, Тијана Бежанић и Богдан Трифуновић. Базирајући своје закључке на резултатима анкете, Зорица Нетај из Историјског архива Београда анализира методологију обраде и заштите фотографије, као и круцијална питања њеног статуса у српским архивима, а прилог Александра Радовића представља високу културно-историјску вредност Ликовно-графичке збирке Библиотеке Матице српске уз мноштво илустративних примера који сведоче о њеном опсегу и документарном, али и уметничком значају. Валерија Салинскаја (Valeriya Salynskaya, Russian State Art Library, Moscow) прати развој јединствене колекције оригиналних графичких радова у којој се налазе остварења фотографа, графичких дизајнера, илустратора, аниматора, сценографа и костимографа која су дала снажан визуелни печат бројним позоришним и филмским остварењима. Проблемима набавке, сакупљања и каталожке обраде грађе, која се не налази у продајној мрежи и која се, због увреженог, а неоправданог уверења да је њена документарна вредност пролазна и недовољно значајна, често назива ефемерном, своје истраживање посвећују Вероника Поточник и Шпела Великоња (Veronika Potočnik, Špela Velikonja, National and University Library of Slovenia, Ljubljana). Осветљавајући вредност ових аутентичних докумената из свакодневног живота, аутори наводе различите примере из дугогодишње каталожке праксе и развијене изложбене делатности која се односила на садржаје рекламног и информативног карактера сачуване у библиотечким фондовима. Интересантну колекцију штампаних материјала

који садржином и дизајном прате првенства у фудбалу представља Грејем Скот Форбс (Graeme Scott Forbes, National Library of Scotland, Edinburgh). С обзиром на то да је овај спорт постао глобални феномен окарактерисан као најважнија споредна ствар на свету и да заузима веома важно место у популарној култури и економији Шкотске, сабрани и адекватно обрађени програми утакмица постају интересантан извор за интердисциплинарна истраживања усмерена на друштвени живот друге половине 19. и 20. века.

Специфичном, по много чему интересантном, али за обраду и смештај веома захтевном вишеверсном грађом, на основу искуства каталогизатора који се бави обрадом тродимензионалних предмета и праксе у другим библиотечким центрима бави се Јасмина Трифунац из Народне библиотеке Србије. Занимљив пример међународне и међуинституционалне сарадње предочен је у раду Ивке Кљајић са Факултета за геодезију из Загреба и Соње Лихтер из фирме *Usus Fructus Geo* из Јастребарског, које су своје истраживање посветиле рукописном атласу *Festungen Dalmatiens und Albaniens nebst vorliegenden Inseln, und Beschreibung* пуковника Максимилијана де Троа из картографске збирке Народне библиотеке Србије. Шест колекција из Државне и универзитетске библиотеке у Хамбургу, импозантних и по обиму и по садржају и искуства немачких библиотекара стечена у процесу дигитализације одабране грађе, описала је Антје Тајзе (Antje Theise, Hamburg State and University Library Carl von Ossietzky), док је окосница рада *Working on Special Collections at Lithuanian Libraries* заправо преглед издавачке делатности Одељења за ретку књигу Универзитетске библиотеке у Вилњусу (Viktorija Vaitkevičiūtė, Vilnius University Library). Богатство и вредност посебних збирки Матичне библиотеке Источно Сарајево, коју, уз легате, чине Збирка старе и ријетке књиге, Збирка периодике из 19. вијека, Календари СПКД *Просвјеша*, колекција књига на готици, збирка аутографа и фотографија, представила је Миљана Мацан, посебну пажњу посвећујући улози библиотеке у очувању културне баштине и њеној презентацији. На њена запажања надовезује се рад Олге Јечменице посвећен настојањима јавних библиотека да сачувају интелектуално наслеђе и да га, комбинујући искуства стручњака и могућности које нуде технолошке иновације, учине глобално доступним. Заснивајући своје истраживање на пракси Библиотеке „Милутин Бојић” која успешно остварује амбициозне планове на пословима дигитализације завичајне грађе и бележењу сећања житеља престонице, ауторка даје пример поузданог и креативног посредовања између генерација. Још једно веома значајно и инспиративно искуство у формирању, вођењу и заштити релевантих посебних збирки нуди рад библиотекара из Националне библиотеке Летоније (Andris Vilks, National Library of Latvia, Riga), која је у години штампања овог зборника обележила први век свог постојања.

У треће поглавље зборника груписани су радови посвећени старој и реткој књижи. Отвара га прилог *Cataloguing the 17th-century Early Printed Protestant Books Published in the Grand Duchy of Lithuania* (Fryderyk Rozen, Scientific-Editorial Committee of the Jasna Góra Musical Sources) посвећен сложеним питањима идентификације и каталогизације штампане протестантске књиге из 17. века, као и улози библиотека у интерпретацији и презентацији културног наслеђа. Дејан Вукићевић, водитељ Фонда старе, ретке и минијатурне књиге Народне библиотеке Србије, полазећи од чињенице да не постоји одговарајућа литература о варијантности примерака књига публикованих након иновирања штампарске технике и увођења помичних редова, анализира проблеме њихове библиографске обраде и уз пажљиво одабране и репродуковане примере даје предлоге за њихово разрешење. Заједнички рад групе стручњака (Rosalia Ferrara, Maria Alessandra Falcone, Ornella Ferrari, Paola Ferrari, Donatella Gentili, Maria Salvatorina Graziani, Maria Letizia Putti, Scientific knowledge and communication / Library, The Italian National Institute of Health (ISS), Rome) односи се на мало познату, али интересантну колекцију књига из периода од 16. до 19. века која се налази у библиотеци специјализованој за медицинску литературу и сведочи о напорима запослених и вишеструко значајној сарадњи са одговарајућим институцијама како би се грађа учинила видљивијом и доступном истраживачима. Прилог Мери Ален Џонсон (Mary Allen Johnson, The Ohio State University, Columbus), значајан не само за истраживаче средњовековних словенских рукописа, већ за читаву нашу културну јавност, посвећен је настанку и развоју Хиландарске научне библиотеке која, захваљујући преговорима проте Матеје Матејића и његових сарадника, од осме деценије 20. века постоји на једном од најпрестижнијих америчких универзитета. Њено језгро чини најпотпунија колекција микрофилмова словенских ћириличких рукописа која привлачи истраживачку пажњу и окупља слависте из читавог света. Микрофилмовање раритетне грађе тема је и Љиљане Пузовић, која представља континуирано и плански попуњавану збирку микрофилмова Одељења за археографију Народне библиотеке Србије – незаобилазан извор за истраживаче српског и словенског рукописног наслеђа.

Настали на основу дугогодишњих истраживања, прилози објављени у засебној тематској целини насловљеној *Летаћи и библиотеке целине*, својеврстан су омаж традицији завештања и књигољупцима који су их зналачки и посвећено стварали. Рад Мирјане Обрадовић посвећен је Легату Константина Коче Поповића и Лепосаве Лепе Перовић, који има статус културног добра од великог значаја и захваљујући културно-историјском контексту и разноврсности садржаја заузима посебно место међу више од 2.000 фондова и збирки у власништву Историјског архива Београда. Аутори рада *Аналистичка ваја у Теслиној заоставштини*, Братислав Н. Стојиљковић из Музеја Николе Тесле и Зора Б. Атанацковић из Музеја

науке и технике настојали су да на основу обимне архивске грађе реконструишу детаље везане за набавку мерног техничког уређаја који се чува у Музеју Николе Тесле у Београду и усмере пажњу будућих истраживача на допринос свестраног научника у области хемијске технологије. Сложеним питањима рестаурације, конзервације, дигитализације и презентације вредне збирке папирног новца из Легата Ђорђа Новаковића чији легатар је Музеј града Београда, студиозно су се у свом раду бавиле Јелена Васић Деримановић из Музеја града Београда и Светлана Перовић Ивовић из Архива Југославије. Представљање Легата Марка Ристића у својини Српске академије наука и уметности за Биљану Андоновску са Института за књижевност и уметност у Београду и Данку Кужељ из Библиотеке САНУ било је повод да се укаже на могућност међуинституционалне сарадње са установама које баштине заоставштине осталих београдских надреалиста на стварању јединственог дигиталног музеја српског надреализма. Љиљана Башић из Народне библиотеке Србије и Маја Аћимовић са Православног богословског факултета дају преглед садржаја и основних карактеристика тринаест легата и библиотека целина похрањених у овој институцији упркос неповољним друштвено-историјским околностима. Као одраз интересовања и афинитета дародаваца, који су скоро без изузетка, по образовању теолози, збирке у којима је сачувано преко 13.000 публикација, сведочанства су њихових духовних и научних профила и традиције минулих времена. Бавећи се личном библиотеком проф. др Светозара Стојановића, филозофа, универзитетског професора и предавача на угледним светским универзитетима, која је од 2011. године у својини Универзитетске библиотеке у Крагујевцу, Катарина Карамиджковић посебну пажњу поклања примерцима књига са посветама које омогућавају увид у мрежу пријатељских и сарадничких односа које је неговао овај интелектуалац. Формално и жанровски веома разноврсну и обимну заоставштину још једног изузетног појединца, композитора, виолинисте и музичког педагога Петра Стојановића, о којој се старају запослени у Библиотеци Факултета музичке уметности, исцрпно је у свом раду представила библиотекар Романа Рибић. Ово поглавље затвара веома надахнут прилог Велибора Прелића из Народне библиотеке Србије, насловљен *Аспекти вредности летања*. На примерима из Фонда легата националне библиотеке, Прелић упућује на симболичку вредност завештања и легата као облика друштвеног памћења, као и на критеријуме за процену значаја и потенцијала међусобно веома различитих збирки, закључујући да је легатарство начин да библиотеке добију *најбоље од изузетних*.

Архивима као баштинским институцијама са доминантном меморијском функцијом, посвећено је у зборнику шест прилога. Иван Обрадовић из Народне библиотеке Србије прати вишедеценијске напоре на стварању каталога и других информативних средстава за опис млађих рукописа

и архивалија у националној институцији, студиозно промишљајући комплексне проблеме проистекле из специфичности и разнородности ове врсте грађе, као и искључивог тражења решења за њену каталогизацију кроз примену стандарда библиографског описа. Преглед реформи информативних средстава и опис рада на новом каталогу заснованом на модификованој апликацији AtoM, може послужити као пример колегама које се баве истом облашћу библиотечко-информационе делатности. Сродном темом, али фокусирајући се на набавку, сређивање и обраду рукописа знаменитог историчара, педагога и професора Филозофског факултета у Београду, академика Симе Ђирковића, чију заоставштину, захваљујући поклону породице, sukcesивно преузима Народна библиотека Србије, аналитички се бави Душан Никодијевић. Полазну тачку у истраживању Радована Пилиповића представља делатност патријарха Пајсија Јањевца усмерена на заштиту богослужбених књига. Сагледавајући однос према црквеној архивској грађи на чије чување и заштиту се снажно рефлектовала трагика националне историје и овдашњи пословични немар према документацији, аутор представља делатност Архива Српске православне цркве, формираног 2007. године. Љубомир Климентов Георгијев (Lyubomir Klimentov Georgiev, St. St. Cyril and Methodius National, Sofia) апострофира изазове на које је, у ери вртоглавог технолошког напретка, највећа бугарска библиотека одговорила на плану заштите, обраде и ефикаснијег искоришћавања импресивне збирке рукописа, старих штампаних књига, фотографских докумената и друге ретке грађе као извора за мултидисциплинарна истраживања. Василије Милновић приказује практична искуства стечена на дигитализацији преко 50.000 страница правне и историјске литературе, периодике и архивског материјала из приватне библиотеке Лазић. Овај замашан посао је, захваљујући потпори Британске библиотеке у оквиру пројекта *Ошћељени архиви*, обавила Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“. Аутори последњег у низу радова посвећених архивској грађи су Мирјана Станишић и Биљана Калезић из Народне библиотеке Србије. Из досадашњег преданог рада на рукописној заоставштини Десанке Максимовић, овим поводом, оне су издвојиле сегмент посвећен необјављеним преводима и кореспонденцији која јасније осветљава овај аспект песникињиног стваралаштва.

Радови посвећени обезбеђивању адекватних услова за смештај посебних колекција, избору и благовременој примени метода хемијске и физичке заштите, као и веома одговорним рестаураторским захватима чији циљ је враћање уникатног документа у оригинални облик, сврстани су у одељак насловљен *Посебне збирке као предмет баштињења и њихова заштитица*. Татјана Михалић из Националне и свеучилишне библиотеке у Загребу, која као један од својих стратешких циљева истиче нужност дигитализације музичке грађе као изузетно важног сегмента нематеријалног наслеђа, бави

се актуелним темама из области управљања и вођења новостворених дигиталних збирки, док Вања Шмуља из НУБ Републике Српске из Бањалуке указује на неусклађеност законских аката и појмова у теорији библиотекарства, истичући нужност редеофинисања усвојених термина и потребу стварања јединственог регистра и стратегије за заштиту специјалних збирки у Републици Српској. Рад Стефане Манић из Центра за музеологију и херитологију односи се на нове могућности које се, захваљујући развоју дигиталних технологија, спроводе на плану адекватног презентовања и заштите наслеђа, док Жељко Младићевић презентује резултате рада конзерваторског тима Народне библиотеке Србије који је у радионици при манастиру Хиландару од 2014. до 2017. године обавио низ веома значајних интервенција на папирној и пергаментној грађи. Мирко Дуић са Одјела за информацијске знаности Свеучилишта у Задру, на основу упитника прослеђеног запосленима из осамнаест установа које у свом фонду имају велике колекције филмова, анализира постојеће стање и пружа препоруке за дугорочну заштиту ДВД-ова на којима се филмска остварења најчешће налазе, а Индира Шамец Флашар и Ивана Гржина у раду *The Digitization of Photographic Negatives from Schneider's Photo-Archive in the Strossmayer Gallery of Masters* обавештавају стручну јавност о резултатима вишегодишњег рада на дигитализацији негатива, али и укупног фото-материјала из Шнајдеровог архива, који представља визуелно сведочанство о стању споменичке баштине Хрватске из четврте деценије прошлог века. Императив да се грађа заштити од даљег пропадања, али и да се стави на располагање широком кругу корисника, испуњен је и када је у питању дуже од века употпуњавана колекција географских карата о којој пише Ева Новотна (Eva Novotna, Map collection, Faculty of Science, Charles University, Praha).

Радови који су превасходно оријентисани на испитивање резултата и начина популаризације појединих примерака или читавих збирки груписани су у целину чији наслов је *Посебне збирке као инспирација*. Нађа Стојковић Јовановић описује креативни процес током кога је настала запажена колекција сувенира са најрепрезентативнијим мотивима из посебних збирки Народне библиотеке Србије, док Оливера Ерић разматра могућности интерактивног представљања збирке академског уметничког наслеђа Факултета ликовних уметности, чиме би ова колекција добила адекватније место у академском процесу. Текст Пети Гибонс (Patti Gibbons, Special Collections Research Center, University of Chicago Library) посвећен је међуинституционалној позајмици и процени могућих ризика при излагању уникатног библиотечког материјала. Драгана Костица указује на значај добро осмишљеног маркетинга културних институција, анализирајући заступљеност и активности београдских музеја на друштвеним мрежама, док стручњаци из угледних руских научних установа (Natalia Erman, Vera

Shirokova, Department of History Earth Sciences S. I. Vavilov Institute for the History of Science and Tehnology of the Russian Academy of Sciences; Viacheslav Nizovtsev, Geographical faculty, Lomonosov Moskow State University) приказују стварање виртуелног музеја древних пловних путева. Јулија Полубнева (Yulia Polubneva, Iconography Department, Russian State Art Library, Moscow) оцењује изложбену делатност Руске државне уметничке библиотеке инспирисану колекцијом од 80.000 фотографија коју баштини ова установа, а Власта Ставбар и Сандра Грајфонер (Vlasta Stavbar, Sandra Grajfoner, University of Maribor Library) на примеру сложених и добро вођених послова на формирању дигиталних репозиторијума, истичу значај виртуелног представљања локалне баштине и могућности њеног сагледавања у глобалном контексту.

Разноврсност тема, различитост перспектива из које су им учесници скупа поводом јубилеја Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије приступили, као и мултидисциплинарност њиховог истраживања, указују на неисцрпне могућности које посебне збирке нуде библиотека-рима, архивистима, кустосима музеја и научницима из различитих области. Драгоцене и интересантне колекције подстичу стручњаке на стално усавршавање, стицање нових знања и овладавање новим информацио-но-комуникационим средствима, у чему ће им овај зборник радова бити поуздан водич. Али, захваљујући невидљивом ангажману при набавци одређеног примерка некомерцијалног карактера, труду каталогизатора да из записа елиминишу знаке библиографског пристанка на пораз и посвећености стручњака који зацељују оштећења настала због неумитног дејства времена, спроводе мере заштите и настоје да ретку грађу учине што видљивијом на мрежи, јединствене збирке или макар неке од јединица у њима, могу постати предмет интересовања и знатно ширег круга корисника него до сада. Ентузијазмом и високом професионалном одговорношћу свих који се баве овим сегментом културне баштине, колекције чуване у строго контролисаним условима постају у време технолошке експанзије најдоступније и најпогодније за креирање нове библиотечке грађе. Првобитно стваране и попуњаване из снажне колекционарске страсти, оне у физичком смислу представљају својеврсне личне универзуме некадашњих власника. У дигиталним колекцијама, виртуелним музејима и библиотекама, а све чешће и у концепту тзв. проширене реалности, садржаји посебних збирки не само да чувају слику минулог света, већ поткрепљују уверење о томе да је свет, у ствари, сачињен од неизмерног мноштва светова.